

BÓCZ ENDRE

Egy terrorcselekményről¹

A Kúria minapi döntésével lezárult az utóbbi évtizedek egyik legsúlyosabb hazai bűnügye. A végkifejlettel akár elégedettek is lehetnénk: a tetteket a bíróság szigorúan megbüntette. Persze, sokan kifogásolják a feltételezett további bűnrészesek esetleges szerepének „tisztázatlanságát”, vannak, akik nem tartják elég súlyosnak a kiszabott büntetéseket, aki pedig szakmai nézőpontból tanulmányozza az ügyet, inkább az anyagi büntetőjog szabályainak alig érthető alkalmazásán álmélkodik, meg némi aggodalommal vegyesen csodálkozik, hogy az eljáró hatóságok miként akadályozzák az igazság kiderítését – növelve egyúttal saját munkaterhüket és rontva önnön hitelüket – a büntetőeljárás jog nagy múltú előírásainak elképesztő kezelésével.

A következőkben a bírósági döntés talányos anyagi büntetőjogi aspektusaival foglalkozom.

Az „ügy”

A bűncselekmény-sorozat ugyan közismert, mégis helyénvalónak tartom, hogy a történet általános vázát röviden összefoglaljam.

2007-ben a tömeghírközlésben és a napi közbeszédben egyaránt szüntelenül napirenden volt az ún. „cigánybűnözés”, amelynek segítségével sokakat állandó lázban lehetett tartani. Hangot kapott – nem egyszer alpári megfogalmazásban is – az a radikális vélemény, hogy a hatóságok „csak tehetetlenkednek”, az igazságszolgáltatás pedig „túlágsosan kesztyűs kézzel bánik a romákkal”. A Magyar Gárda ennek a felfogásnak gyakorlati nyomatékot adott, a szervezet körüli jogi huzavona pedig – és paradox módon az is, hogy a bírósági felozlatás utáni akciói érzékelhető jogi következmény nélkül maradtak – szemléltette, hogy a pártok keresztüzében működő hatóságok hogyan intézik a politikailag érzékeny ügyeket. Ebben a légkörben jutott 2006–2007-ben a Kiss-testvérpár és Pető Zsolt arra a megállapodásra, hogy „kezükhöz veszik” a romák „megrendszabályozását”, lőfegyvereket szereznek, és azokkal támadásokat intéznek ellenük, hogy félelmet keltsenek bennük. Így történt azután, hogy 2008. március 7-én éjszaka rátörtek a besenyszögi vadászra és elrabolták a puskáit, majd ezekkel és gyújtópalackokkal 2008. június 2. és 2009. augusztus 3. között romák lakta (vagy ilyennek vélt) helyiségek ablakaira lövöldöztek, illetőleg ilyeneket gyújtogattak, és kilenc roma emberre adtak le célzott lövést azért, hogy megöljék őket, ami hat esetben sikerült is. A hosszadalmas nyomozás eredményeként a Pest megyei Főügyészség 2010. szeptember 10-én nyújtotta be a

vádiratot, és a Pest megyei Bíróság, illetőleg újabb nevén Budapest Környéki Törvényszék 186 tárgyalási nap után² hirdetett ítéletet.³ A gigantikus – 894 oldalas, két vastag kötetre rúgó – ítélet ténymegállapításai a jogorvoslati eljárásban a többirányú támadásokkal szemben is megalapozottaknak bizonyultak, tehát irányadónak tekinthetjük őket.

A Törvényszék a terjedelmes és szövevényes ügyben alapvető feladatát – a ténymegállapítást – elismerésre méltóan teljesítette, és a tanács elnöke előtt fejet kell hajtani: embert próbáló munkát végzett. Ezen nem változtat az sem, hogy az írásbeli ítéletnek más szerkezeti felépítése is elképzelhető lenne, sőt, úgy talán könnyebben áttekinthető volna, és az sem, hogy jogi megoldásaival szemben számos ponton nyomatékos kifogások emelhetőek. Az elsőfokú bíróság legfontosabb feladata ugyanis a tényeknek a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság, valamint a kétoldalú meghallgatás és a „fegyver-egyenlőség” garanciáit érvényesítve történő megállapítása – ennek pedig vitathatatlanul eleget tett.

A tettek

A cselekmény-sorozat gondolati háttérét Kiss István vádlottnak a 2009. augusztus 26-i rendőrségi vallomása világítja meg. E szerint „[s]aját kezükbe veszik a rendcsinálást oly módon, hogy fegyveres támadást hajtanak végre roma nemzetiségű személyek lakta házak ellen. Kezdeti elgondolásuk szerint a terembe vett cselekményük a félelem felkeltését célozta a roma emberek körében.”⁴ Ugyanezt a vallomást részletesebben is rögzíti az ítélet: „[e]lhatározták, hogy megrendszabályozzák a cigányokat. Azt akarták elérni, hogy a cigányok lássák, ebben az országban nekik is lehet félni, nem csak másnak. Olyan félelmet szerettek volna kelteni, hogy megtudják, milyen az, ha fél az ember egy másik néptől, de nyomban hoztátte, nem volt céljuk, hogy megöljék őket[,]”, és szó szerint idézi Kiss István szavait a kihallgatási jegyzőkönyvből: „nem azért (lőttünk), hogy megöljük őket, hanem hogy megijedjenek.”⁵

Ennek az elgondolásnak a jegyében raboltak fegyvereket a vádlottak – ezért mondta ki őket a törvényszék bűnösnek rablás, továbbá lőfegyverrel és haditechnikai termékkel való visszaélés büntetében –, majd tíz támadást hajtottak végre.⁶ Ezek során több esetben gyújtogattak; egy ház leégett, egy másik súlyosan megrongálódott – bár jogi értelemben vett közveszély nem keletkezett,

¹ Első nyilvános közlés a Magyar Jog 2016. évi 3. számában

² Ezek egy része a korábbi tárgyalási napoknak a védő személyében bekövetkezett változás folytán szükségessé vált megismétlésével (a jegyzőkönyv felolvasásával) telt.

³ Budapest Környéki Törvényszék 2013. augusztus 6-án kihirdetett 8 B. 101/2010/1010. számú ítélete (a továbbiakban: *Ítélet*)

⁴ Pest megyei Főügyészség Nf. 5431/2008/174-1. sz. vádiratának (a továbbiakban *Vádirat*) 10. oldalán.

⁵ *Ítélet* I. kötet 144–145. oldal, az idézet a 145. oldalról származik.

⁶ Az ide tartozó tényállásokat ld. az *Ítélet* I. kötetének 33–111. oldalain.

ám hat ember (köztük egy 14 éven aluli gyermek) meghalt, és három ember (köztük két 14 éven aluli gyermek) súlyos sérülést szenvedett. A sérülések egyike maradandó fogyatékossgal, egy másik pedig – amely az egyik gyermeket érte – súlyos egészségromlással járt, egy további személy pedig 8 napon belül gyógyuló sérülést szenvedett.

E tetteket a Törvényszék⁷ több emberen elkövetett és többszörösen is súlyosabban minősülő emberölés bűntettének minősítette.

Kiss Árpád valamennyi támadást gondosan előkészítette. Előzetes felderítés és terepszemle során választotta ki a célpontul kiszemelt objektumokat, a megközelítési és távozási útvonalat, elosztotta a feladatokat, összeválogatták az eszközöket, ruházatot stb. E tekintetben nem különböznek ugyan egymástól, de a végrehajtás módját tekintve mégis három csoportba sorolhatók.

1. Négy támadást – a debreceni menekültszálló ellenit,⁸ a Nyíradony, Tamási pusztait,⁹ az alsószolcait¹⁰ és a tiszalökit¹¹ – Kiss Árpád egyedül hajtott végre.

Az első két alkalommal a vádlott a céltávcsővel szerelt, golyós Mauser ismétlőpuskából, a talajszinten állva, egy 259 méternyire lévő épülethomlokzat II. emeleti (kivilágított) ablakára, illetőleg egy 60–65 méternyire lévő épület (sötét) ablakára adott le 2-2 lövést. Arról, hogy az ablak mögötti teret miféle objektumok töltik be, s ezek hogyan helyezkednek el, nem voltak konkrét ismeretei. A másik két esetben talajon térdelve 135, illetőleg földön hasalva 28-29 méternyire lévő, jól megvilágított eleven emberre célozva lőtt.

2. A galgagyörki,¹² piricsei,¹³ és a tarnabodi¹⁴ támadást hárman hajtották végre. Ezek egyike sem irányult közvetlenül személy ellen. Jellemzőjük, hogy az előzetesen kidolgozott tervnek megfelelő felszereléssel és öltözékben, éjfél körüli időpontban érkeztek a kiválasztott településhez, ahol Kiss Árpád a távozásra kész gépkocsi közelében figyelőállást foglalt a Mauser puskával, s onnan követte szemmel az eseményeket. Kiss István a sörétes, öntöltő (ún. „félautomata”) Franchi puskával és Pető Zsolt az ugyancsak sörétes, kétcsövű, kézi töltésű Fabarm puskával, illetőleg (Piricsén) az ugyancsak sörétes, két (lefűrészelt)csövű, kézi töltésű

IZS-58 MHE ún. „luparával” felfegyverkezve behatolt a településre, a tervezett útvonalon haladva a kiszemelt épületekre rádobálta a gyújtópalackokat és az ablakaikra leadta a tervezett lövéseket. Mindez a megtámadott épületek lakóit általában az után érte, hogy már éjszakai nyugovóra tértek. A vádlottak sötét – és gyakran el is függönyözött – ablakokra tüzeltek. Bár tudták, hogy az ablakok mögött lakótérnek szánt helyiségek vannak, sem arról nem voltak konkrét ismereteik, hogy ténylegesen laknak-e bennük, sem arról, hogy az esetleges lakóhelyiség bútorzata milyen elrendezésű, hol vannak pl. a lakók fekhelyei elhelyezve. „Dolguk” végeztével telefonon közölték Kiss Árpáddal, hogy megkezdik a visszavonulást, ő pedig ennek biztosítása végett – a fenyegetés fenntartása érdekében – további lövéseket adott le az épületekre, így fedezve társai menekülését.

Itt említést érdemel, hogy szinte valamennyi gyújtópalack csődöt mondott, és a vádlottak a megtámadottakkal szemtől-szemben nem találkoztak. Piricsén ugyan Kiss István látta Gy. M. sértett házának ajtaját nyílani, de mielőtt még a sértett kilépett volna, odalőtt,¹⁵ és így okozott 8 napon belül gyógyuló sérülést; más személysérülés nem történt.

3. A bűncselekmény-sorozatban fordulópontot jelentő nagycsési támadás¹⁶ taktikája is a korábbiakhoz volt hasonló, de két újszerű mozzanata van: két gyújtópalack ezúttal valóban hatékonyan működött, a tűz pedig gyorsan tovaerjedt a szoba berendezési tárgyaira, és a szétlőtt ablakon benéző Pető Zsolt a tűz által nyújtott háttérvilágítás és a bekapcsolt televízió-készülék fényénél megpillantotta N. T.-né sértettet, akit néhány méternyi távolságból¹⁷ leadott, célzott lövéssel megölt, majd hasonlóan elbánt N. J. sértettel is.

A vádlottak, akik akcióik visszhangját nagy figyelemmel követték, eddig elégedetlenek voltak a kiváltott hatással. A sajtó ugyan mindegyik támadásról tényszerű hírt adott, de a hatóságok és a közönség nem a várakozásaiknak megfelelően reagáltak. Az esetek közötti valódi összefüggésre nem derült fény. Mindegyiket kvázi „helyi eseményként” kezelték, és a megyei rendőrhatalóságok szintjén, egymástól független bűncselekményekként foglalkoztak velük. Az a tény, hogy a beszenszögi rablás útján szerzett fegyvereket használták, 2010 januárjáig nem került szóba, holott az összes elrabolt puska már 2009 augusztusában a nyomozó hatóság birtokába jutott! A sajtóközleményekben napvilágot láttak ugyan korábban is olyan találgatások, hogy a roma népesség elleni rasszista indítékok húzódnak meg a támadások hátterében, ám nem kisebb súllyal más feltételezések is szerepeltek (pl. uzsorakölcsönök, klánok elleneskedése). Különös zavart keltett, hogy Tarnabodon

⁷ Az ügyészség egyik esetben (debreceni menekültszálló) csak foglalkozás körében elkövetett szándékos veszélyeztetés [1978. évi IV. törvény 171. § (1) és (3) bekezdés I. fordulata] címén emelt vádat.

⁸ II. vádpont, (szorosabb értelemben vett) tényleírása az *Ítélet* I. kötet 38–40. oldalán. Kiss István a társaságában volt.

⁹ V. vádpont, (szorosabb értelemben vett) tényleírása az *Ítélet* I. kötet 57–58. oldalán. Kiss István a társaságában volt.

¹⁰ VIII. vádpont, tényleírása az *Ítélet* I. kötet 77–78. oldalán.

¹¹ X. vádpont, (szorosabb értelemben vett) tényleírása az *Ítélet* I. kötet 96–97. oldalán.

¹² III. vádpont, (szorosabb értelemben vett) tényleírása az *Ítélet* I. kötet 44–45. oldalán.

¹³ IV. vádpont, (szorosabb értelemben vett) tényleírása az *Ítélet* I. kötet 51–53. oldalán.

¹⁴ VI. vádpont, (szorosabb értelemben vett) tényleírása az *Ítélet* I. kötet 60–63. oldalán.

¹⁵ A Pest megyei Főügyészség Nf. 5431/2008/174-1. sz. vádirat 31. oldalán az olvasható vádként, hogy „a puska csőtorkolatát lefele irányozva, „lábmagasságba célozva”; az ítéleti ténymegállapítás szerint – I. kötet 572–573. oldal – derékmagasságban, vízszintes helyzetben tartott puskából lőtt a kifelé nyíló ajtó takarásából kilépőben lévő Gy. M. irányába.

¹⁶ Vö. az *Ítélet*, I. kötet 66. és következő oldalairól a VII. vádpontra vonatkozó tényleírást.

¹⁷ Vö. *Ítélet*, I. kötet 70–71. oldal.

kizárólag nem romák által lakott épületekre lövöldöztek. Most, a két haláleset kapcsán mindez megváltozott. A nyomozást átvette a Nemzeti Nyomozóiroda, és vezető szerepet kapott a rasszista indíték.

„A két halálos áldozattal járó cselekmény a Nagycsécs településen élő romákban jelentős félelmet keltett, a köznyugalmat országos szinten megzavarta[.]” – szögezte le a Törvényszék is. Folytatásként rámutatott arra, hogy e tettük következtében a vádlottak felismerték: akció-sorozatuk kívánt eredményének eléréséhez (ahhoz, hogy a roma kisebbség szélesebb körében alakuljon ki félelem, s ezáltal a társadalomra is nagyobb nyomás nehezedjen), a továbbiakban az kell, „[h]ogy az akció halálos eredménnyel járjon. Ezért azt irányozták elő, hogy a támadások a jövőben közvetlenül élő emberekre, mint célpontokra, fognak irányulni.”¹⁸

Ez a felismerés volt a vezérfonala az alsózsolcai,¹⁹ a tatárszentgyörgyi²⁰ és a kislétai²¹ – támadásnak. Kiss Árpád szerepe a tervezésnél, előkészítésnél továbbra is változatlan maradt, és a végrehajtás idején biztosította is társai – Kiss István és Pető Zsolt tevékenységét, akik az áldozatokat kivégezték. A visszavonulást fedező lövésekre ezután már nem volt szükség.

Az elbírált bűncselekmények tárgyi súlya szempontjából az emberölések nyilvánvalóan aljas indoka és zömmel előre kitervelt volta, továbbá a hat halálos áldozat önmagában is annyira meghatározó, hogy a többi körülménynek a büntetés kiszabásánál gyakorlati jelentősége szinte elenyésző. Ennek folytán a minősítési kérdések elemzése is pusztán elméleti szemszögből lehet érdekes, és erre az írásra az ösztönözött, hogy a dokumentumokban több olyan jogi fejtegetéssel találkozom, amelyeket vagy nehezen értelmezhetők, vagy egyenesen elfogadhatatlannak tartok.

Az „emberölési szándék” körüli vita

A Törvényszék a tények nem kis hányadát Kiss István 2009. augusztus 26-i – rendőrségen tett – vallomása alapján állapította meg. Ezt a vallomást a Törvényszék alapvetően hitelt érdemlőnek találta, bár természetesen egyes részeit elvetette.²²

A vádirati tényleírás alapján ítélve az ügyészség is hasonlóan vélekedett. Ezt igazolja a vádirat bevezető részének utolsó és a VIII. vádpont 1. alpontja néhány mondatának egybevetett tartalma is: „Kezdeti elgondolásuk szerint a terbe vett cselekményük a félelem felkeltését célozta a roma

népesség körében”²³ és „[A] nagycsécsi támadás végkifejlete fordulópontra jelentett a Kiss fivérek és Pető Zsolt számára[.] ... [E]ttől fogva az akcióterv...közvetlenül az ott élő emberekre, mint célpontokra irányult.”²⁴

Eszerint a korábbi – azaz a II–VII. vádpontokban részletezett – támadásoknak nem a megtámadott házakban élő emberek voltak a „közvetlen célpontjai”, hanem a küllemük alapján „romák által lakott”-nak feltételezett lakóépületek, s az akcióterv ezeknek csak a „külső megtámadását” irányozta elő. A végrehajtás tervezett – és követett – módja, persze, magában rejtette, mint később látni fogjuk, azt a lehetséges következményt (vagyis annak veszélyét), hogy a bennlévő személyek is sérülést szenvednek, s ezt a vádlottak tudomásul vették.²⁵

A tényeknek ezzel az értelmezésével összhangban az ügyészség Kiss Árpádnak a II. vádpontban (debreceni menekültszállítás) leírt cselekményét az 1978. évi IV. törvény 171. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés I. fordulata szerint minősülő és büntetendő foglalkozás körében (lőfegyverrel) elkövetett szándékos veszélyeztetés büntetettének minősítette, a III–VI. vádpontokban (Galgagyörk, Pirisce, Nyíradony, Tarnabod) részletezett cselekményeket pedig a több emberen elkövetett emberölés törvényi egységébe vonta, de nem utalt arra, hogy e bűncselekmény a jogi szabatoság követelményének megfelelően részben kísérlet.²⁶ Ezt a minősítést a Törvényszék megváltoztatta, és a szóban lévő cselekményt is bevonta a törvényi egységbe. Ez nincsen összhangban az Ítéletnek a nagycsécsi esethez fűzött korábbi értékelésével, amely – a vádirathoz hasonlóan – ugyancsak azt sugallja, hogy az emberölési szándékot az ottani következmények által kiváltott társadalmi reagálás indukálta, és a mellette szóló érvelést sem tartom meggyőzőnek.

A vádtól eltérő minősítést a Törvényszék a következőkkel indokolta: a Legfelsőbb Bíróságnak az elkövetés idején mértékadó 15. számú Irányelve szerint az emberi életre olyan különösen veszélyes eszközök használata esetén, mint a lőfegyver, általában emberölési szándékra kell következtetni, ha nincsenek ezt kizáró sajátos körülmények, itt pedig ilyenek nincsenek. A vádlottak tisztában voltak fegyvereik tulajdonságaival, tanulmányozták azokat és gyakoroltak is velük. Tudatában voltak annak, hogy azokban az épületekben, amelyekre támadtak, emberek tartózkodnak, élnek. Kiss Árpád olyan ablakra célozva adott le Debrecenben két lövést is, „[a]mely mögött realisan számolnia kellett azzal, hogy a tábor lakói bármikor mozoghatnak, megjelenhetnek a folyosón, és a használt fegyver tüzeje nem konkrétan emberre leadott lövés esetén is okozhat

¹⁸ Ítélet, I. kötet 75. oldal. Lényegében ugyanez olvasható a vádirat 53. oldalának 2. mondatában is.

¹⁹ VIII. vádpont, tényleírás az ítélet I. kötet 77–78. oldalán.

²⁰ IX. vádpont, tényleírás az ítélet I. kötet 81–82. oldalán.

²¹ XI. vádpont, tényleírás az ítélet I. kötet 106–107. oldalán.

²² Így különösen a nagycsécsi eset után elkövetett bűncselekményekre (VIII–XI. vádpontok) vonatkozó részeiben. A vádlott e vádpontokkal kapcsolatos védekezése – nem volt jelen – értelemszerűen eleve kizárta, hogy a valóságnak megfelelő vallomást tehessen róluik.

²³ Vádirat, 10. oldal.

²⁴ Vádirat, 53. oldal.

²⁵ Az akkor hatályos 1978. évi IV. törvény 13. § – és a hatályos Btk. 7. § – szavaival élve „belenyugodtak”.

²⁶ Debrecenben és a felsorolt helyeken nem halt meg senki. Ahol az adott cselekmény során egy megölni szándékolt sértett – mint Alsózsolcán R. K., Tatárszentgyörgyön kk. Cs. B., Kislétán kk. P. T. – életben maradt, a több emberen elkövetett emberölés büntette, mint bűncselekményakkor is „részben kísérlet”, ha ketten meghaltak, mint Tatárszentgyörgyön.

halált. A vádlott a cselekménye végrehajtásakor teljesen közömbös volt a tekintetben, hogy az éles lőszer milyen következményeket okoz. Ez a teljes közönye végeredményben belenyugvás volt abba, hogy az ott tartózkodó emberek, megsérüljenek, végső soron életüket veszítsék.(...) Ez pedig már eshetőleges szándékként értékelendő a kialakult bírói gyakorlat szerint. Ebből következik, hogy a törvényszék álláspontja szerint a fegyveres támadások mindegyike esetében megállapítható az elkövető(k) eshetőleges ölési szándéka. Különösen igaz ez a galgagyörki, piricsei, nyíradony-tamásipusztai és tarnabodi cselekmények tekintetében. A vádlottak ... összehangolt támadást intéztek a kiszemelt házakban élő emberek ellen, és golyózáport zúdítottak a nyílászárókra, mégpedig elsősorban a szobák ablakaira, ahol alappal feltételezték, hogy a benne élők ott alszanak, vagy tartózkodnak.²⁷

Ez az érvelés akár szokványosnak is mondható, de – nézetem szerint – mégis sommás, és vitatható.

Figyelmem kívül maradt az, hogy az irányelv az eszközt a tudattartalomra levonható következtetés alapjának nem önmagában, hanem – több más körülmény mellett – a használati móddal és a támadás irányával együttesen tekinti. A lőfegyverek – köztük a vádlottak által használt tűzfegyverek – köztudomás szerint alkalmasak az emberi élet kioltására, feltéve, hogy a lövedék emberi testbe olyan testtájon csapódik be, hogy létfontosságú szervekben tesz kárt.

A tűzfegyver elsütő billentyűjének elhúzásával elindított folyamat dinamikájának vázlata a következő:

a) A töltényhüvelyben a lőportöltet igen gyors lefutású oxidálódás útján lőporgázzá alakul át. E gáznak – amely a töltényhüvely talpa és a lövedék talpa közötti szűk térben préselődik össze – sokkal nagyobb a sűrűsége, mint a levegőé. Így a lövedékre a csőtorkolat-felőli oldalán ható atmoszférikus nyomás és a závarzat felőli oldalon ható gáznyomás különbsége, mint *helyzeti energia*, a szerkezeti elemek kialakítása folytán a torkolat irányába ható tolóerőként egyre gyorsuló mozgásba hozza a lövedéket, miközben a lövedékben koncentrálódó mozgási energiává alakul.

b) A csőtorkolatot elhagyó lövedék olyan röppályára kerül, amelynek vonala a csőfurat (geometriai) hossztengegyének a folytatása, és alakja három különböző irányú erő (a lőporgáznak ebbe az irányba ható tolóereje, a levegő ezzel ellentétes irányú közegellenállása és a gravitáció) eredőjeként kialakuló ún. *ballisztikus görbe*.²⁸ Ezen mozogva a fegyvercsőben kapott mozgási energiát emészti fel. Ha akadályba (valamilyen objektumba) ütközik, vagy áttör, vagy irányt változtatva folytatja útját („gurulat”),²⁹ vagy az ütközéssel járó roncsolásban felemészti az energia.

A tudattartalomra illetően megelégszik annak a *lehetőségnek a felismerésére vonatkozó kötelezettség* deklarálásával, hogy a lőirányba eső térben emberek vannak, akiket a

lövedék eltalálhat, de nem foglalkozik azzal, hogy ez az elvont, elméleti lehetőség a vizsgált esetekben vajon ténylegesen, konkrét veszélyként mennyiben állt fenn?

Ebből a szemszögből vizsgálva a történeteket az a lényeges, hogy a kétségtelenül a lakótérnek szánt helyiségek légtérét a lövedék a padlószinttől mérve embermagasságnál alacsonyabban szelte át, így a röppálya a lakótérben veszélyzónát létesített. Ennek a veszélyzónának a terjedelme a lövedéktől függ. A golyós fegyver lövedékének átmérője 7–8 mm.³⁰ A sörétes lövedékből a sörétkosárban elhelyezett lövedékek a torkolatig együtt maradnak, de ott a sörétszemek kiszabadulnak és önálló röppályán haladnak. A lőporgáz tolóereje az egyes sörét-szemekre nem közvetlenül, hanem más sörétszemek közvetítésével – azaz eltérő irányokban – hat, ezért egyedi röppályájuk divergáló: a csőtorkolattól kezdve szóródnak egy olyan csonka kúp alakú (elméleti) téridom keretei között, amelynek tengelye a csőfurat hossztengegyének meghosszabbított vonala, fedőlapja a csőtorkolat, alapja pedig egy, a sörétraj által lefedett, folyamatosan növekvő átmérőjű kör. A veszélyzóna tehát jó közelítéssel körülrható. Hozzáteszem azt is: lényegesen terjedelmesebb, mint a golyós lövedéké, és – ráadásul – körvonalai viszonylagosak annyiban, hogy egyes sörétszemek kiléphetnek a képzeletbeli téridom kereteiből, továbbá ezek is, és a sörét-rajban együtt tartó sörétszemek is eltérő mozgás-irányaik, és csekélyebb tömegükből következő kisebb mozgási energiájuk folytán jobban ki vannak téve annak, hogy gurulatot kapnak. Ebből adódó irányváltoztatásai a kiszámíthatatlanságot tovább fokozzák. Az egyes – különösen a gurulatos – sörétszemek csekélyebb tömege (mozgási energiája) viszont a roncsoló képességüknek feltétlenül lényeges korlátja.

Kiss Árpád a debreceni menekültszálló kivilágított ablakát a Swarovski céltávcső segítségével célozta meg, s eközben azt látta, hogy az ablak mögött nincsen senki.³¹ A megállapított tények szerint a lövedék az épület ablakáig 259 métert, utána még további utat tett meg a 214. szobának a vádlott látókörén kívül eső ajtajáig, amelybe akkor csapódott be, amikor azt – belülről – Hasani Kenedi éppen nyitni kezdte. Alsószolca és Tiszalök kivételével egyébként csak sötét ablakokra, illetőleg – Tarnabodon – távoli fényforrás irányába lőtt.

Kiss István és Pető Zsolt is sötét lakóhelyiségek – többnyire textíliával is elfüggönyözött – ablakaira tüzelt Galgagyörkön és Tarnabodon, meg Piricsén. Azt, persze, tudhatták, hogy a lakóhelyiségekben emberek vannak, de éjfél körüli időben a világítás hiánya azt sugallja, hogy a lakók alszanak. Az ablak mögötti helyiség berendezéséről, következként a benn lévő emberek elhelyezkedéséről semmit nem tudtak. Tény, hogy a házakra leadott

²⁷ *Ítélet*, II. kötet 852. oldal.

²⁸ Olyan kis lőtávolságoknál, amilyen itt az esetek többsége, a közegellenállás és a gravitáció szerepe, persze elhanyagolható; így a röppálya a cső hossztengegyének egyenes meghosszabbítása.

²⁹ Nem ellentétes, de eltérő irányú erők a dinamika törvényei szerint – mint ismeretes – vektorokként hatnak és egy eredő erőben kombinálódnak közös hatásuk.

³⁰ A lövedék fémköpenyéből ugyan a különféle dinamikai feszültségek következtében leválhatnak kis méretű szilánkok, amelyek a továbbiakban önálló röppályán mozognak és sérülés okozására képesek, de ezeknek a mozgási energiája – csekély tömegük folytán – nem jelentős, és ezért, bár a veszélyzónát növelik, komolyabb sérülés okozására általában nem képesek.

³¹ *Ítélet*, 516. oldal.

összesen 41 lövés, melyek túlnyomó többsége sörétes puskából eredt és a lövedékek behatoltak a lakótérbe, egyetlen személyesérülést sem okozott. A helyszíni szemlélő eredménye alapján kiderült, hogy volt olyan megtámadott helyiség is, amelyben senki nem tartózkodott; hogy a fekhelyek holttérben, vagy a lőirányból adódó veszélyzónán kívül, illetőleg a lövedékek röppályájánál alacsonyabban helyezkedtek el. Minderről a vádlottaknak semmilyen közelebbi konkrét ismerete nem volt, és lehetőségük sem volt a fegyver csövének térbeli helyzetét úgy befolyásolni, hogy a potenciális „elkövetési tárgyak,” a szobákban lévő emberek valamelyikébe csapódjon be a lövedék. *A sötét ablakokra löttek abban a tudatban, hogy azok mögött lakóhelyiségek vannak, s e helyiségekben emberek tartózkodhatnak, sőt, számukra ismeretlen elhelyezkedésben valószínűleg tartózkodnak is; továbbá – a használt fegyverek működési sajátosságait ismerve – hogy az ablakokra irányított lövedékek a lakótérbe jutva a lőirányban esetleg halálos sérülést is okozhatnak, egyébként pedig kiszámíthatatlanul szóródnak, tehát a lőirányon kívül tartózkodó személy(ek) testi épségét is közvetlenül veszélyeztetik.* Ám még a sörétes töltények által a vázolt módon létesített veszélyzóna is lényegesen kisebb, mint a szoba légtére; ennek folytán annak az esélye, hogy valakit – különösen a végzetes sérülés okozására alkalmas még együtt haladó sörétrajjal – eltalálnak, viszonylag csekély. Ennek ugyanis gyakorlatilag az lett volna a feltétele, hogy egy megfelelő testmagasságú ember éppen a lövés pillanatában haladjon át a sötét szoba közepén.

Viski László korszakos jelentőségű munkájában részletesen elemezte az eshetőleges szándékosság problematikáját.³² Megtudhatjuk innen, hogy a hazai ítélkezési gyakorlat a lehetségesnek felismert következményt beszámítja a szándékosságba, függetlenül attól, hogy azt az elkövető a cselekvéskor milyen mértékben tartotta valószínűnek; nem kifogásolható tehát az, hogy a Törvényszék a szóban lévő eseteket emberölési kísérletnek minősítve belefoglalta a törvényi egységbe. Mégis hiányérzetem van annak a megállapításnak a helyességét illetően, hogy a puská elsütő billentyűjének meghúzásakor a vádlottak érzelmi állapotát az ablakok mögött valahol *talán* tartózkodó, esetleg *talán felbukkanó* személyek *esetleges* halála iránti „abszolút közöny” (=belenyugvás) jellemezte. Hiányolom azt a mondatot, amely kizár egy olyan gondolat-sort, hogy *„talán nincs is ebben a szobában senki, vagy aki mégis ott van, a fal melletti ágyában fekszik. A lövedékek elszállnak felette, legfeljebb egy-két gurulatos, visszapattanó, fáradt sörét éri, s remélem, nem lesz súlyosabb sérülése. Remélem, a legrosszabb esetben is így lesz!”*³³ – hiszen a vádlottak

mindvégig ilyen értelmű vallomást tettek. Kiss István is állította a cselekménysornak erről a fázisáról, hogy nem akartak ölni, holott jól látható célpont is lett volna. Vallomása e részével összhangban van az a tény is, hogy Piricsén, amikor Gy. M. felé lőtt, nem célzott létfontosságú szerveket rejtő testrészeire, pedig ebben semmi nem gátolta volna, és megerősíti a Tarnabodi eseményeket illetően ifj. P. I. hitelt érdemlőnek elfogadott tanúvallomása is.³⁴ E mellett – mint volt róla szó – a *Vádirat* és az *Ítélet* is tartalmaz olyan megállapításokat, amelyek a nagycsécsei események visszhangjából származtatják az élő emberekre irányuló célzott lövések elhatározását. Ezért kiáltóan hiányzik a szokványos – a lövés leadásának pusztá tényére alapozott, „*patrem per filii*” típusú – érvelés helyett egy olyan gondolatmenet, amely igazolja a lehetségesnek felismert halál-okozások iránti deklarált közönyt.

Nézetem szerint az ablakokra, és nem konkrét személyekre irányított lövések esetében annyi bizonyos, hogy a vádlottak tudták: *ha az ablakok mögött ténylegesen tartózkodnak élő személyek, ezek élete, testi épsége szükségszerűen közvetlen veszélybe kerül majd, de ebbe – mint a kívánt cselekvés értelemszerű velejárójába – belenyugodtak.* Ez azt jelenti, hogy e cselekményeknél az emberölésre irányuló eshetőleges szándék léte kétséges, a lőfegyver használatára vonatkozó foglalkozási szabályok megszegése, a *veszélyeztetési szándék* és a közvetlen veszély léte viszont kétségtelen, tehát az 1978. évi IV. törvény 171. § (1) bekezdésében meghatározott és a (3) bekezdés szerint minősülő büntett tényállászerű megvalósulása vitathatatlan lenne.

A törvényi egység és az egyéb súlyosabban minősítő körülmények

Az 1978. évi IV. törvény 166. § (2) bekezdés f) pontja kizárja az emberölés büntettének a homogén anyagi bűnhalmazatát abból a nyilvánvaló jogpolitikai célból, hogy a törvényi egységet alkotó összefoglalt bűncselekmény (*delictum compositum*) elkövetőivel szemben a halmazati büntetésnél súlyosabb, életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést lehessen kiszabni.³⁵

Az egyes, szándékosan elkövetett emberölési *cselekmények* törvényi egységbe foglalása folytán valóban *bűncselekményi egység* keletkezik. Ebből azonban nem következik, hogy az egyes esetek – mint önmagukban is megvalósult bűncselekmények – sajátos körülményeit nem kellene jogi szempontból külön-külön értékelni. Ha valamelyik részcsselekménynél – emberölésnél – adódik ilyen, annak hatálya a törvényi egység egészét csak *részben* érinti. Nem értek tehát egyet azzal, hogy az összefoglalt

³² Szándékosság és társadalomra veszélyesség, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959., lásd különösen az V. fejezet 1. pontját, 234. és következő oldalak.

³³ Ez fokozottan érvényes a golyóslövedékre, hiszen annak a veszélyzónája maximálisan mindössze 8 mm, tehát igen kicsi az esélye annak, hogy nem célzott lövés esetén beleütközzön egy emberi testbe. Kiss Árpád Tarnabodon egy fényforrás *irányába* lőtt; *nem emberre* célzott, és a lövedék egy kerítésnek a sértetthez közeli tartóvását találta el 90 cm magasságban – lásd *Ítélet*, 64. oldal. *„Lövök arra, bár nincs kizárva, hogy valakit eltalálok, és sérülést,*

esetleg halált is okozhatok” (vagyis testi épséget, sőt életet is *veszélyeztetek*) – gondolhatta, de ez is *veszélyeztetési szándékra* utaló tudat-tartalom.

³⁴ *Ítélet*, II. kötet 530. oldal.

³⁵ Vö. A Büntető Törvénykönyv magyarázata (szerkesztette: dr. László Jenő), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1986., I. kötet 459. oldal. A szerző dr. Kiss Zsigmond.

bűncselekmény „egy rendbeli bűncselekménynek minősül[.]”, és ezért egy súlyosabban minősítő körülményt – „amennyiben az nem egy objektív körülménytől függ, nem lehet az egyes helyszínekre nézve külön-külön szétbontani.”³⁶

Véleményem szerint minden súlyosabban minősítő körülmény csak arra az esetre vonatkozatható, amelynek megtörténténél érvényesült, és általában csak azokkal az elkövetőkkel szemben, akik az elkövetéskor tudtak róla. Ezt úgy lehet érzékeltetni, ahogyan a vádirat tette: a „részben” határozó alkalmazásával és a megfelelő vádpont(ok) ra – illetőleg az *Ítélet*-ben alcímekkel megkülönböztetett, elkülönített tényállás-részekre – történő utalással. A már kifejtettre tekintettel úgy vélem, a nagycsécsi támadásnál az emberölés előre kiterveltségének megállapítása nincs összhangban a törvényszéki *Ítélet* már többször hivatkozott ama megállapításával, amely szerint az a nagycsécsi eset visszhangja nyomán keletkezett.³⁷ A két sértett ottani agyonlövése tehát Pető Zsolt előre nem tervezett elhatározásának számlájára lenne írandó.

Aggályosnak tartom az emberölés „különös kegyetlenséggel” elkövetettnek minősítését is. Az *Ítélet* helyesen tartalmazza, hogy e minősítés akkor alkalmazandó, ha „[az élet elvesztésének folyamata a sértettnek rendkívül súlyos fájdalmat, szenvedést, kínt, gyötrelmet, lelki megrázkódtatást, félelmet okozott]” – mint pl. egy tűzhalál.³⁸ A megállapított tények szerint azonban a sértetteknek a lőtt sérülések szinte azonnali halált okoztak, tűzhalált pedig senki nem szenvedett. Arra egyébként nem is utal semmi, hogy a vádlottak bárkit *tűzhalállal akartak volna* megölni. A gyűjtogatási kísérletek színhelyén a lakók menekülését nem akadályozták pl. Nagycsécse sem, Tatárszentgyörgyön pedig a házat azért gyújtották fel, hogy a tűzfegyverrel történő emberöléshez kedvező feltételeket teremtsenek.

Mindez azonban ez utólagos jogi szörszálhasogatás; a konkrét ügy anyagi büntetőjogi megítélését semmiben nem érinti. Anyagi jogi téren sem érinti.

A terrorcselekmény problémája

A nemzetközi integrációs szervezetek – köztük az Európai Unió – kezdeményezésére az 1978. évi IV. törvény eredeti 261. §-át a 2003. évi II. törvény módosította. A 2008-ban hatályos törvény szerint: „**[A]ki abból a célból, hogy a) állami szervet, más államot, nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, b) a lakosságot megfélemlítse, c) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetőleg nemzetközi szervezet működését megzavarja, a (9) bekezdésben meghatározott személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekményt követ el, büntett miatt tíz**

évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő.”

A (9) bekezdés felsorolásában mind az emberölés, mind a foglalkozás körében elkövetett szándékos veszélyeztetés, a személyi szabadság megsértése, a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés, a rablás – tehát az e bűnügyben vád és ítélet tárgyát képező valamennyi bűncselekmény – szerepel.³⁹ Az *Ítélet* emellett veretes szavakkal és igen alapos, tényszerű indokolással fejt ki, hogy a Kiss-testvérek és Pető Zsolt – felismerve azt, hogy a cigányság „megrendszabályozásának” módját illetően azonos nézeteket vallanak – a tevőleges megvalósítás közös elhatározásával jogi értelemben *bűnszervezetbe* tömörültek,⁴⁰ s ehhez később Csontos István is csatlakozott.

A bíróság a „bűnszervezet”-ről az 1978. évi IV. törvény 137. § 8. pontjában olvasható meghatározás elemeinek tényszerű meglétét részletesen kimutatta; ezek egyébként – a célzat kivételével – azonosak az „terrorista csoport”-elemeivel.⁴¹ A két rendelkezés egybevetése alapján kimondható, hogy a terrorista csoport – vagyis az olyan „három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja” nem egyszerűen „5 évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése”, hanem az 1978. évi IV. törvény 261. § (1)–(2) bekezdésében meghatározott (és általában ilyen súlyú) szándékos bűncselekmények elkövetésével az idézett törvényszöveg a)–c) pontjaiban felsorolt távolabbi célok valamelyikét kívánja szolgálni, a bűnszervezet különös változata. Mint az *Ítélet* Kiss István 2009. augusztus 26-i vallomásából megállapította, e vádlottak cselekményeinek tervezett rendeltetése az volt, hogy általuk a „cigányokban” félelmet keltsenek; hogy azok „megtudják, milyen az, amikor az ember fel egy másik néptől.”

A bűncselekmény-sorozatot a vádhatóság ugyan szembeállította a hatályos büntetőjoggal, de arra a – nyilvánvalóan téves – következtetésre jutott, hogy nem minősítendő terrorcselekménynek.

A „lakosság”-ot egy tetszőlegesen meghatározott területet benépesítő emberek – az ott lakók – alkotják. Így beszélhetünk a Föld, egy földrész, vagy egy ország, egy település – sőt, akár egy település-rész („felvég”, „ófalú”, „újfalú”) – lakosságáról. A területi alapon meghatározott lakosság természetesen más csoportképző ismérvek (pl. nem, kor, iskolázottság stb.) alapján is felosztható, és a különböző felosztási alapok kombinálhatók is. Szó lehet egy-egy megye falusi- vagy városi lakosságáról, magyar- és nemzetiségi lakosságáról stb., és ezek közül egyik szóhasználat sem kifogásolható. A főnév – és az általa jelen-

³⁶ *Ítélet*, 854. oldal.

³⁷ *Ítélet*, 53. oldal.

³⁸ *Ítélet*, 857. oldal.

³⁹ Szerepel továbbá a rongálás is, ami megállapítható lett volna a tatárszentgyörgyi ház és más épületek felgyújtása által okozott tűzkárok alapján. A vádirat e tekintetben a tényeket tartalmazta ugyan, de a jogi értékelést nem; az ügyészség sem nem emelt miattuk vádat, sem nem mellőzte ezt kifejezett nyilatkozattal, ám – láthatóan – a besenyszögi megkötözésektől eltérően a bíróságok sem ismerték fel e tettekben a bűncselekményt.

⁴⁰ *Ítélet*, I. kötet 28. és következő oldalai.

⁴¹ 1978. évi IV. törvény 261. § (9) bekezdés b) pont.

tett fogalom – tehát rugalmas, és sokféle dimenzióban használható.

A „megfélemlítés” jelentése viszonylag világos: valakiben vagy valakikben félelemérzés keltése.

Egy-egy terület egész lakosságát csak *kívülről* lehet megfenyegetni. Ugyanazon terület lakosságának egyik körülírható csoportja azonban fenyegetheti – és így megfélemlítheti – azokat, akik egy másik csoporthoz tartoznak, miközben létezhetnek ugyanazon a területen olyan lakosok, sőt, további lakossági csoportok is, akiket a viszály nem érint. A különféle lakossági csoportok egyazon lakosság részei; nem különülnek el az egészszől, hanem azon belül léteznek.

A lakosság valamely csoportja elleni fenyegetés érvényesülésének folyamata jól nyomon követhető ebben az ügyben. A debreceni támadás szinte visszhang nélkül maradt – talán éppen azért is, mert a célja sem volt nyilvánvaló. Galgagyörkön ugyan kizárólag helyi roma lakosok házára lövöldöztek, de nem lehetett tudni, kik és miért, és azt végképp nem lehetett kitalálni, hogy pusztán azért, mert romák. Ez még – az akkoriban sokat tárgyalt uzsora-esetekkel a háttérben – Piricse után sem vált világossá, a tarnabodi eset pedig (mivel kizárólag nem romákat érintett) csak fokozta a zavart.

Nagycséc⁴² után azonban világossá vált – különösen a roma népesség számára – hogy a támadások nem személyes indokokból fakadnak, hanem a népcsoport egésze ellen irányulnak, s ezért minden olyan roma család, amelyik a támadók – akkor már felismerhető – taktikai szempontjai szerint alkalmasnak tűnő helyen lévő házában lakik, hasonló támadás potenciális célpontja. Ebben az időben – emlékezzünk vissza – romák és nem romák egyaránt nap mint nap várhatóan tartották az újabb támadást. Senki nem tudta, hol és mikor csap le legközelebb az ismeretlen fegyveres csapat. Az ország egész területén fenyegetve érezték magukat a roma családok.

A már érintett megyék: Hajdú-Bihar (Debrecen), Pest (Galgagyörk), Szabolcs-Szatmár-Bereg (Piricse), Heves (Tarnabod) és Borsod-Abaúj-Zemplén (Nagycséc) az ország területének több mint $\frac{1}{4}$ részét jelentik, a 4–600 000 főnyire becsült roma népesség pedig az ország teljes lakosságának mintegy 4–6%-a. Ebből 245 100 fő – köztük a legszegényebb, legelesettebb, és leginkább kilátástalan helyzetben lévők – a felsorolt megyékben koncentrálódnak.⁴³

A bűncselekmények sorozatba illeszkedése ekkorra

⁴² A Nyíradony-Tamáspusztán történt lakásba lövés esete nem keltett nagyobb visszhangot a nyilvánosságban, de természetesen azt is számon tartották azok, akik érdeklődést tanúsítottak az ügy iránt.

⁴³ Az ügyben érintett megyék összterülete 29 427 négyzetkilométer, összlakosságuk 2 836 613 fő, és itt lakik az ország roma népességének közel fele, a 2003. évi adatok szerint 245 100 fő – lásd Cserti Csapó Tibor (2008): *Területi – szociológiai jellemzés a magyarországi cigány népesség körében*. In: Forray R. Katalin (szerk.): *Society and Lifestyles – Hungarian Roma and Gypsy communities; Magyarországi cigány/roma közösségek*. PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2008., 75. és következő oldalak.

már mindenki számára nyilvánvalóvá vált, és a sorozat alakulása éppen ezért volt különösen félelmetes: Galgagyörkön és Tarnabodon talán látványosabb és zajosabb volt a támadás, több lövés esett – de itt kiégett egy ház és ketten meghaltak. Leplezetlenné vált, hogy a támadók pusztítani és gyilkolni akarnak már, nem csak riogatni.

A Kiss-testvérpár és Pető Zsolt elérte stratégiai célját. Ma is köztudomású, hogy a romák országszerte rettegettek. A lakóövezeteik környékén megjelenő minden fekete autó utasaiban az ismeretlen gyilkosok felderítőit gyanították, őrszolgálatokat, önvédelmi csoportokat szerveztek az eddigi támadásoktól távol eső helyeken is. Ez a légkör természetesen a valóságos élmények kissé kiszínezett változataiból és vélt összefüggésekből táplálkozó „összesküvés-elméleteket” is szült. Ezek szájról-szájra terjedtek, fokozták a feszültséget, paradox következményhez is vezettek, és – fokozták a roma lakosság rettegését.⁴⁴ Van különbség a „magyarországi roma népesség”, „Magyarországon lakó romák összessége”, és a „magyarországi roma lakosság” kifejezések tárgyi jelentése között? Szerintem nincsen.

A roma emberek számára – mint a kérdés egyik legelismertebb kutatója megállapítja – „a legfontosabb megkülönböztetés maguk és a 'gádzsók' (nem romák – B. E.) között húzódik.”⁴⁵ A területi alapon meghatározható „lakosság” egészéhez képest tehát nem tekintik magukat kívülállónak, hanem azon belül, szervesen alkotnak sajátos, viszonylag markánsan körülírható, jellegzetes csoportot.

Igaz, a „bűnszervezet” támadásai (idővel jól felismerhetően) közvetlenül az érintett települések lakosságának roma csoportjai ellen irányultak, és – terveik szerint – közvetve is elsősorban az ország roma népességének a megfélemlítését szolgálták. Mégis érintették az adott település teljes lakosságát. A célpontok kiválasztásánál alapul vett konkrét ismervek ugyanis nem voltak feltétlenül

⁴⁴ Lásd pl. a tiszalöki emberöléshez kapcsolódó legendákat az *Ítélet* II. kötet 805. és következő oldalain. Az időszak légkörét jól érzékelteti *Tábori Zoltán: Cigány rulett* című irodalmi riportgyűjteményes kötete, Európa Kiadó, Bp., 2014. Paradox következmény volt, hogy azokat a romákat, akik a Magyar Gárdához tartozónak vélt és romák lakta településrészen haladó gépkocsit feltartóztatták, majd tettlegessé fajuló vitában bántalmazták az utasait, a magyar igazságszolgáltatásban elsőként ítélték súlyos szabadságvesztésre a Btk. azon 174/A. §-a alapján, amely 1996. június 15-től lépett a Btk. „Nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport tagja elleni bűncselekmény”-t megfogalmazó 156. § helyébe. Az a bűntett a Genocídium-egyezmény II. Cikkelyét némiképpen átírva úgy iktatta a magyar büntetőjogba, hogy az Egyezmény szerint kötelezőnél jóval szélesebb körű büntetőjogi védelmet ígért a védett csoportok tagjainak, de a romák ellen támadó skinhead-ekre történő alkalmazását szorgalmazó ügyészi indítványok elől a bíróságok – élükön a Legfelsőbb Bírósággal – akár hamis érvelés árán is, de mindig kitértek, soha nem alkalmazták. Lásd erről *A skinhead-ügyek és a Btk. 156. §-a* című írást a Magyar Jog 1994/6. számában, és utánközlés a Bírák lapja 1994/2. számában. Első közlés a Magyar Jog 2009. évi 11., és utánközlés a Bírák Lapja 1994/2. számában. Lásd továbbá *A Közgazdasági Egyetemről Tatárszentgyörgyig* című írást a Magyar Jog című folyóirat 2009. évi 9. számában.

⁴⁵ *Sir Angus Fraser A cigányok*, Osiris, Budapest, 2006., 15. oldal.

megbízhatóak, amire bizonyíték a tarnabodi eset. Másrészt – mint a rasszista gyűlölet megnyilvánulásai, és egyben a gyűlöletkeltés eszközei – alkalmasak a társadalmi feszültségek kiélezésére, a harmónia és a rend megzavarására, továbbá a társadalom különböző csoportjainak egymás ellen hangolására.⁴⁶ A gyűlölet e fajta kifejezésének, persze, elkerülhetetlenül van egy olyan hatása is, hogy *hasonló reakciót* vált ki, vagyis a gyűlölet viszonzására ösztönözhet. A félelem-szülte roma önvédelmi csoportok híre bizonyos szorongást, sőt, félelmet keltett a nem-roma népesség nem egy tagjában is – bár ezzel a vádlottak aligha számoltak, s ez az ő szempontjukból nem volt kívánatos következmény. Ám – nézetem szerint – ez a célul tűzött félelemkeltésnek objektíve szükségszerű velejárója. Így szemlélve a dolgot, joggal mondható, hogy bár csak a lakosság egyik csoportjában kívántak félelmet kelteni, az erre választott módszer arra volt alkalmas, hogy a lakosság egészében *félelmeket* keltsen.

A közvádoló a vádbeszédben magyarázatot adott arra, hogy miért nem terrorcselekmény volt a vád.

„Bár a törvény szövege látszólag megengedi a romák elleni sorozatgyilkosság terrorcselekménynek való minősítését, álláspontom szerint a terrorcselekmény speciális jogi tárgyára tekintettel a jelen eljárás tárgyát képező bűncselekményeket nem lehet terrorcselekményként minősíteni. A terrorcselekmény jogi tárgya a magyar állam és más államok, állami szervek, nemzetközi szervezetek kényszermentes cselekvőségéhez fűződő társadalmi érdek, valamint a lakosság háborítatlan életfeltételei, továbbá a személyek szabadsága és az anyagi javak sérthettségének biztosítása. A terrorcselekményt a célzata határozza el a (9) bekezdésben felsorolt bűncselekményektől. A Btk. 261. § (1) bekezdés b) pontjában megfogalmazott célzat – ami a törvény szövege szerint a lakosság megfélemlítése – nem öncél, hanem összekapcsolódik az (1) bekezdés a) pontjában írt célzattal: az állami szerv kényszerítésével[.]”⁴⁷ – mondta.

Ez az érvelés azonban nem állja meg a helyét. Azokat az írásjeleket (vesszőket), amelyek egy felsorolás betűkkel jelölt pontokba foglalt rendelkezéseit elválasztják, – mint a hivatalos szöveg tipográfiai elrendezése is érzékelteti – *diszjunkatív „vagy”*-nak kell olvasni. Semmi nem utal arra, hogy a 261. §-nál az a) és a b) pont közötti vessző helyett *konjunkciót* kívánó „és”-t kellene látni. E szerint tehát az a) és a b) pont két, egymástól független, egyenrangú alternatíva.⁴⁸

Az eljárás idején – és napjainkban is – forgalomban lévő büntetőjogi tankönyvek e bűncselekmény jogi tárgyának általában a *közrendet* mondják, amelynek a magyar- és más állam és szervei stb. kényszermentes cselek-

vése, valamint a lakosság háborítatlan élete értelemszerű összetevője. Arra célzás sincsen sehol, hogy a lakosság megfélemlítését, mint célzatot, az a) pontban olvasható államzsarolási célzattal kontextusban kellene értelmezni. A vádbeszéd idézett részének második mondata csaknem szó szerint megegyezik ugyan egy olyan mondattal, amely az egyik tankönyvben olvasható⁴⁹, de a 261. § (1) bekezdés a) és b) pontja közötti állítólag kötelező kontextusról ott sincsen szó. Két oldallal később, a fejtegetések 7. pontjában a tankönyv-rész írója „lehetséges célzatok” bevezetéssel egymástól függetlenként és egyenrangúként sorolja fel az államzsarolási, a megfélemlítési, és a más állam alkotmányos stb. rendjének megváltoztatására irányuló célzatot, valamint a követelés kikényszerítését, mint negyediket, így az ügyészi álláspont ezzel sem magyarázható⁵⁰.

Azt kell tehát hinnem, hogy e gondolat csupán a vádat képviselő ügyész – jobb esetben a Pest megyei Főügyész – (téves) elképzelése a terrorista célzatról.⁵¹

Epilógus

A Budapest Környéki Törvényszék elfogadta is osztotta a vádat képviselő ügyész e jogértelmezését, és sem a Budapesti Fellebbviteli Főügyészség, sem a Budapesti Ítéltábla nem látott benne kivetnivalót, sőt – mint ma már tudjuk – a Kúria sem. Gyakorlati – és különösen büntetés-kiszabási – szempontból nincs a dolognak jelentősége, de az aktív ügyész koromban megszokott szakmai igényesség mégis arra késztetett, hogy mindezt megírjam. Nehezen viselem ugyanis, hogy e bűncselekmény-sorozatra – amely voltaképpen katedra-példa a Btk. 314. §-ra – a legmagasabb bírói fórumon sem alkalmazzák az erre szánt jogszabályt. Persze, inkább ezt kelljen elviselnem, mint azt, hogy hasonló tettek sokasága folytán gazdag bírói gyakorlat alakuljon ki.

⁴⁹ A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi karán használt, *Csemáné Váradi Erika – Görgényi Ilona – Gula József – Lévy Miklós – Sántha Ferenc* által írott *Magyar büntetőjog különös rész* tankönyvet szerkesztette Horváth Tibor és Lévy Miklós, kiadta a Complex Kiadó, Bp., 2006-ban. A terrorcselekményt a II. kötetben lévő XVI. fejezet (szerzője Lévy Miklós) a 138–141. oldalon tárgyalja. A szegedi tankönyvet – *A magyar büntetőjog különös része – Kereszty Béla, Maráz Vilmosné, Nagy Ferenc és Vida Mihály* írta, és a terrorcselekménnyel foglalkozó rész (460–470. oldal) ez utóbbi szerző műve. A HVG-ORAC Kiadó által 2014-ben kiadott, *Belovics Ervin, Molnár Gábor és Sinku Pál* által írt *Büntetőjog II. – Különös Rész, hatályosított kiadás* c. tankönyvben (a továbbiakban: *hatályosított kiadás*) – mely a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán rendszeresített tansegédlet, a terrorcselekményre vonatkozó fejtegetések (471–474. oldal) szerzője *Belovics Ervin*.

⁵⁰ Lásd *hatályosított kiadás*, 473. oldal.

⁵¹ Minthogy a legutóbbi tankönyv ezzel foglalkozó részének szerzője a legfőbb ügyész büntetőjogi szakterületért felelős helyettese, hihetetlennek tűnik, hogy más felfogást követ a hivatali tevékenységben, mint amit jogtudósi és egyetemi oktatói minőségben hirdet.

⁴⁶ Vö. az Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozatának III. pontjával és IV. pont 1. alpont 1. és 3. bekezdésével. A vádlottaknak is célja volt a nem-roma lakosság *figyelmének felkeltése*, és, hogy mintát szolgáltatassanak mások számára.

⁴⁷ *Vádbeszéd*, (kézirat), 102. oldal.

⁴⁸ Igaz, a jogalkotó nem írt oda „vagy”-ot, mint ahogy más, hasonlóan szerkesztett felsorolásoknál sem, ahol az alternativitás hasonlóképpen magától értetődő, pl. Btk. 211. §, 218. § (1), (2), (3) bekezdés, 221. § (1) bekezdés, 223. § (1) bekezdés, és a felsorolás hosszan folytatható lenne.